

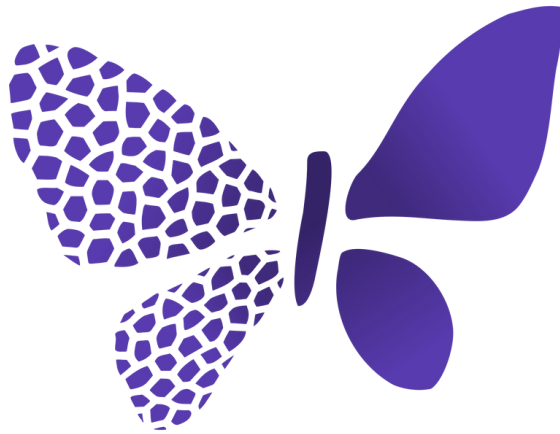

Surukonferenssi

ABSTRAKTIKIRJA

Surun kohtaaminen työssä
HYBRIDINÄ 24.–25.4.2025

www.surut.fi

SURUKONFERENSSI 2025

SURUN KOHTAAMINEN TYÖSSÄ

Surukonferenssin aiheena on surun kohtaaminen työssä. Konferenssin tavoitteena on lisätä tietoutta surusta ja surevan tukemisesta ja tuoda esille suomalaista kuolemaan liittyvää tutkimustietoa. Konferenssin kautta halutaan myös tarjota läheisensä menettäneille ja surevia työssään kohtaaville mahdollisuus vuorovaikutukseen.

HYBRIDITAPAHTUMA

www.surut.fi

facebook.com/surut.fi

x.com/surukonf

Ohjelma: torstai 24.4.2025.....	4
Ohjelma: perjantai 25.4.2025.....	5
Tervetuloa vuoden 2025 surukonferenssiin!.....	6
Järjestäjien esittely.....	7
Yhteistyökumppanin esittely.....	8

ABSTRAKTIT

Voisin kaivata häntä ilman, että se olisi musertavaa – traumaattisen menetyksen kokeneen asiakkaan auttaminen.....	9
Selittämättömät kokemukset läheisen kuoleman yhteydessä.....	10
Sureva työyhteisössä.....	11
Uskalla kohdata nuoren suru – nuoren tukeminen itsemurha- ja henkirikosmenetyksen jälkeen.....	13
Ammattihenkilöiden taidot äkillisesti kuolleen henkilön läheisten tukemisessa.....	14
Sairaanhoitajien kokemuksia saattohoitopotilaan kokonaisvaltaisesta hoidosta terveyskeskuksen vuodeosastolla.....	15
Lapsen tuottama tieto surusta sosiaalialan ammattilaisten tulkitsemana.....	16
Äänioikeudettoman ja ohitetun surun hoito kognitiivisella käyttäytymisterapialla.....	17
Tarjoaako kirkko oppia vai tukea? Kuoleman kohtaaminen, kristillinen perinne ja sekulaari nykyihminen.....	18
Tieteellinen kuolemanjälkeisyys? Tiedettä arvostavien suomalaisten yliluonnolliset ja ei-yliluonnolliset käsitykset kuolemasta.....	19
Tunnesiteet sisaruksen surussa: kertomukset yliluonnollisista kokemuksista sisaruksen kuoleman jälkeen merkityksen antajina.....	20
Kun työkaverina kulkee kuolema – näkökulmia ensihoitolääkärin työstä.....	22
Itsemurhien ehkäisy työpaikalla.....	23
Nuorten surutoimijuus ja relationaalisen resilienssin muodot perhe- ja läheissuhteissa koetun surun kontekstissa.....	24
Lapsen kuoleman kokeneiden vanhempien sosiaalinen tukiverkosto ja heiltä saatu tuki.....	25
Potilaan osallistuminen jaettuun päätöksentekoon palliatiivisessa hoidossa.....	26
Kuoleman myötätuntoinen kohtaaminen mediassa.....	27
Dokumenttielokuva kuoleman äärellä.....	28
Relationaalinen ja kontekstuaalinen näkökulma arkkuesineisiin nyky-Suomessa.....	29
Miten jaksaa auttajana?.....	30
Aiemmat Surukonferenssiteemat.....	31

OHJELMA: TORSTAI 24.4.2025

8.30–9.30 ILMOITTAUTUMINEN JA AAMUKAHVI (Kalevankatu 4, tuloaula)

9.30–9.45 TERVETULOSANAT (Juhlasali, II kerros)

9.45–10.15 KOKEMUSPUHEENVUORO (Juhlasali, II kerros)

10.15–11.15 KEYNOTE-LUENTO: **Minna Salmi, Voisin kaivata häntä ilman, että se olisi musertavaa – traumaattisen menetyksen kokeneen asiakkaan auttaminen** (Juhlasali, II kerros)

11.15–12.30 LOUNAS JA ESITTELYPÖYTIIN TUTUSTUMINEN (Juhlasalin aula + Juvenes ravintola, II kerros)

12.30–14.00 SYVENTÄVÄT LUENNOT JA TIETEELLISET SESSIOT

- SYVENTÄVÄ LUENTO 1: **Milla Mäkikomi, Selittämättömät kokemukset läheisen kuoleman yhteydessä** (Luentosali A 4, II kerros)
- SYVENTÄVÄ LUENTO 2: **Sirpa Mynttinen, Sureva työyhteisössä** (Luentosali A 2 a, II kerros)
- SYVENTÄVÄ LUENTO 3: **Virpi Ropponen, Uskalla kohdata nuoren suru – nuoren tukeminen itsemurha- ja henkirikosmenetyksen jälkeen** (Luentosali A 1, II kerros)
- TIETEELLINEN SESSIO A: **Ammattihenkilöiden taidot surevan kohtaamisessa** (Juhlasali, II kerros + etäyhteys)
- TIETEELLINEN SESSIO B: **Kuolema uskonnollisen ja uskonottoman elämässä** (Luentosali A 3, II kerros)

14.00–14.30 KAHVI (Juhlasalin aula, II kerros)

14.30–15.00 KOKEMUSPUHEENVUORO (Juhlasali, II kerros)

15.00–16.00 KEYNOTE-LUENTO: **Heini Harve-Rytsälä, Kun työkaverina kulkee kuolema – näkökulmia ensihoitolääkärin työstä** (Juhlasali, II kerros)

16.00 PUHEENJOHTAJAN LOPPUSANAT (Juhlasali, II kerros)

16.00–17.30 KONFERENSSIN JATKOT – **Mahdollisuus verkostoitumiseen cocktailpalojen äärellä** (Juhlasalin aula, II kerros)

OHJELMA: PERJANTAI 25.4.2025

9.20–9.30 ILMOITTAUTUMINEN VAIN PERJANTAINA OSALLISTUVILLE (Kalevankatu 4, tuloaula)

9.30–10.30 KEYNOTE-LUENTO: **Timo Partonen, Itsemurhien ehkäisy työpaikalla** (Juhlasali, II kerros)

10.30–11.00 KOKEMUSPUHEENVUORO (Juhlasali, II kerros)

11.00–12.00 LOUNAS JA ESITTELYPÖYTIIN TUTUSTUMINEN (Juhlasalin aula + Juvenes ravintola, II kerros)

12.00–13.30 SYVENTÄVÄT LUENNOT JA TIETEELLISET SESSIOT

- SYVENTÄVÄ LUENTO 1: **Milla Mäkiköksi, Selittämättömät kokemukset läheisen kuoleman yhteydessä** (Luentosali A 4, II kerros)
- SYVENTÄVÄ LUENTO 2: **Sirpa Mynttinen, Sureva työyhteisössä** (Luentosali A 2 a, II kerros)
- SYVENTÄVÄ LUENTO 3: **Virpi Ropponen, Uskalla kohdata nuoren suru – nuoren tukeminen itsemurha- ja henkirikosmenetyksen jälkeen** (Luentosali A 1, II kerros)
- TIETEELLINEN SESSIO A: **Ihmisen surutoimijuus ja sosiaalinen tuki** (Juhlasali, II kerros + etäyhteys)
- TIETEELLINEN SESSIO B: **Kuolema, media ja nykykulttuuri** (Luentosali A 3, II kerros)

13.30–14.00 KAHVI

14.00–15.00 KEYNOTE-LUENTO: **Marjukka Laukkanen, Miten jaksaa auttajana?** (Juhlasali, II kerros)

15.00 LOPPUSANAT

EILEN • TÄNÄÄN • HUOMENNA -TAIDENÄYTTELY

Surukonferenssin yhteydessä on nähtävillä *Eilen • Tänään • Huomenna* -taidenäyttely, joka kertoo surun matkasta läheisen itsemurhan jälkeen. Näyttely koostuu viidestä Surunauhan taideterapeuttiseen vertaisryhmään osallistuneen läheisen työstä, ohjaajana **Jessica Ristolainen**.

TERVETULOA VUODEN 2025 SURUKONFERENSSIIN!

Vuoden 2025 Surukonferenssi järjestetään 24.–25.4.2025 hybriditapahtumana Tampereen yliopistolla ja verkossa. Konferenssin teema on *surun kohtaaminen työssä*. Konferenssi kokoaa yhteen surevia työssään kohtaavia ammattilaisia, tutkijoita, opiskelijoita ja itse menetyksen kokeneita eri puolelta Suomea. Surun kohtaamista työssä tuodaan esiin näistä kaikista näkökulmista: pohditaan traumaattisen menetyksen kokeneen asiakkaan auttamista, surevan kohtaamista työyhteisössä, nuorten tukemista surussa, ammattihenkilöiden taitoja surevan kohtaamisessa, kuoleman kohtaamista ensihoitolääkärin työssä, itsemurhien ehkäisyä työpaikalla ja auttajan jaksamista.

Kaksipäiväinen konferenssi alkaa torstaina läheisensä menettäneen kokemuspuheenvuorolla, jonka jälkeen traumaterapeutti **Minna Salmi** puhuu traumaattisen menetyksen kokeneen asiakkaan auttamisesta. Lounaan jälkeen osallistujat voivat valita yhden kolmesta syventävästä luennoista tai kahdesta tieteellisestä sessiosta. Syventävien luentojen sisällöt ovat samat kumpanakin päivänä, ja niissä käsitellään selittämättömiä kokemuksia läheisen kuoleman yhteydessä, surevaa työyhteisössä ja nuorten tukemista itsemurha- ja henkirikosmenetyksen jälkeen. Niiden kanssa rinnakkain järjestettävässä kahdessa tieteellisessä sessiossa tutkijat esittelevät tutkimuksiaan, joissa paneudutaan ammattihenkilöiden taitoihin surevan kohtaamisessa sekä kuolemaan uskonnollisen ja uskonottoman elämässä.

Kahvitauon jälkeen kokoonnutaan taas yhteen kuuntelemaan toista kokemuspuheenvuoroa ja iltapäivän keynote-luentoa, jossa **Heini Harve-Rytsälä** valottaa kuoleman kohtaamista ensihoitolääkärin työssä. Ensimmäisen konferenssipäivän päätteeksi paikan päällä osallistuvat pääsevät verkostoitumaan cocktailpalojen äärellä konferenssin jatkoilla. Juhlasalin aulassa voi tutustua koko konferenssin ajan taidenäyttelyyn *Eilen • Tänään • Huomenna*, joka kertoo surun matkasta läheisen itsemurhan jälkeen.

Toisen konferenssipäivän avaa THL:n tutkimusprofessori **Timo Partonen**, jonka keynote-luento käsittelee itsemurhien ehkäisyä työpaikalla. Heti hänen jälkeensä kuullaan perjantain kokemuspuheenvuoro. Lounaan jälkeen jakaudutaan jälleen seuraamaan syventäviä luentoja tai tieteellisiä sessioita. Syventävät luennot ovat samat kuin torstaina, mutta perjantain tieteellisissä sessioissa paneudutaan ihmisen surutoimijuuteen ja sosiaaliseen tukeen sekä kuolemaan, mediaan ja nykykulttuuriin. Konferenssin viimeisellä keynote-luennolla MIELI ry:n **Marjukka Laukkanen** pohtii, miten jaksaa auttajana.

Toivomme sinulle antoisaa konferenssia. Lämpimästi tervetuloa!

Surukonferenssin järjestäjät

JÄRJESTÄJIEN ESITTELY

HUOMA – HENKIRIKOKSEN UHRIEN LÄHEISET RY on valtakunnallinen vertaistukijärjestö kaikille, jotka kokevat olevansa henkirikoksen uhrin läheisiä. Huoma tarjoaa vertaistukea tukihenkilötoiminnan, paikallisten vertaistukiryhmien, valtakunnallisten vertaistukiviikonloppujen, verkkovertaistuen ja erilaisten tapahtumien avulla. Lisäksi vaikuttamistyö on merkittävässä osassa Huoman toimintaa ja siihen liittyen järjestössä on koulutettuja kokemusasiantuntijoita. Lisätietoa yhdistyksestä ja tulevista tapahtumista: www.huoma.fi

KÄPY LAPSIKUOLEMAPERHEET RY on valtakunnallinen vertaistukijärjestö, jonka tarkoituksena on tukea lapsen kuoleman kokeneita perheitä. Vertaistukea on saatavilla ensisijaisesti vanhemmille ja perheille, joiden lapsi on kuollut raskauden myöhäisessä vaiheessa, vauvana, lapsena, nuorena tai nuorena aikuisena. Kaikki lapsensa menettäneet perheet voivat olla yhteydessä Käpyyn. Yhdistyksen avoimet vertaistukiryhmät kokoontuvat eri puolilla Suomea. Yhdistys välittää tukihenkilöitä ja järjestää tapaamisia ja muuta vertaistukea lapsensa menettäneille vanhemmille sekä paikallisesti että verkossa. Tukea on saatavilla myös isovanhemmille ja sisaruksille. Käpy ry edistää lapsikuolemaperheiden yhteiskunnallista asemaa ja jakaa tietoa, jotta lapsen menettäneet saisivat nykyistä paremmin tukea. Tietoa niin sureville kuin ammattilaisille löytyy Käpy ry:n kotisivuilta www.kapy.fi

MIELI SUOMEN MIELENTERVEYS RY:n perustehtävä on mielenterveyden edistäminen ja ongelmien ehkäisy. Puolustamme kaikkien yhtäläistä oikeutta hyvään mielenterveyteen. MIELI ry on maailman vanhin mielenterveysalan kansalaisjärjestö. MIELI ry:n Kriisipuhelin päivystää 24 tuntia vuoden jokaisena päivänä ja sen lähes 30 kriisikeskusta ympäri Suomen antavat keskusteluapua kasvokkain sekä etäyhteydellä. MIELI ry järjestää vertaistukiryhmiä erilaisia vaikeita elämäntilanteita kohdanneille, muun muassa itsemurhan tai muun äkillisen kuoleman kautta läheisensä menettäneille. Apua itsemurhaa yrittäneille ja heidän läheisilleen tarjoaa Itsemurhien ehkäisykeskusten vastaanotot Helsingissä ja Kuopiossa sekä Itsemurhien ehkäisykeskuksen kouluttamat Linity-menetelmäosaajat kriisikeskusverkostossa eri puolilla Suomea. Lisätietoa: www.mieli.fi

NUORET LESKET RY on valtakunnallinen vertaistukijärjestö työikäisille leskille ja leskiperheille. Yhdistys järjestää vertaistukitoimintaa, antaa neuvontaa ja toimii asiantuntijana leskeyteen liittyvissä asioissa. Nuoret Lesket ry pyrkii vaikuttamaan leskien ja leskiperheiden oikeudelliseen ja taloudelliseen asemaan liittyviin epäkohtiin. Vertaistukea tarjotaan vertaistukiryhmien, vertaistukiviikonloppujen, tapahtumien, verkkoyhteisön ja vertaistukipuhelimen kautta. Yhdistyksestä on saatavilla myös tukimateriaaleja. Toiminta on avointa kaikille leskeytyneille parisuhteen muodosta, puolison kuolinsyystä tai perhetilanteesta riippumatta. Lisätietoa: www.nuoretlesket.fi

SUOMALAISEN KUOLEMANTUTKIMUKSEN SEURA RY on tieteellinen seura, joka edistää kuolemaan liittyvää tutkimusta Suomessa. Ylläpidämme tutkijoiden ja muiden aihepiiriin parissa työskentelevien välistä verkostoa sekä järjestämme tutkimuksen tunnettuutta ja soveltamista tukevia tapahtumia, kuten kuukausiesitelmää ja vuosittaisen syysseminaarin. Lisäksi palkitsemme erityisen ansioituneita pro gradu -tutkielmia. Seuralla on vertaisarvioitu verkkojulkaisu *Thanatos*, joka julkaisee kuolemantutkimusta suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Lehti on avoimesti saatavilla, ja voit tutustua siihen täällä: <https://journal.fi/thanatos>. Lisätietoa toiminnastamme: <https://kuolemantutkimus.fi>

SUREVAN KOHTAAMINEN -TOIMINTA on neljän surujärjestön yhteistä valtakunnallista toimintaa, jonka tavoitteena on parantaa surevien saamaa tukea ja helpottaa tuen löytämistä. Toiminnalla tuetaan ammattilaisia, opiskelijoita ja vapaaehtoisia kohtaamaan läheisensä menettäneitä ja tiedotetaan sureville saatavilla olevasta tuesta. Keskeiset toimintatavat Surevan kohtaaminen -toiminnassa ovat kokemusasiantuntijatoiminta sekä asiantuntija- ja vaikuttamistoiminta. Toiminnan taustalla ovat Huoma – Henkirikoksen uhrien läheiset ry, Käpy Lapsikuolemaperheet ry, Nuoret Lesket ry ja Surunauha ry. Lisätietoa: www.surevankohtaaminen.fi

SURUNAUHA RY tarjoaa tietoa ja tukea itsemurhamenetykseen. Surunauha ry on valtakunnallinen vertaistukijärjestö, jonka tavoitteena on tukea läheisensä itsemurhan kautta menettäneitä ja lisätä avoimuutta puhua itsemurhasta. Yhdistys järjestää vertaistukitoimintaa ryhmien, henkilökohtaisten tapaamisten, puhelintuen, verkkotuen ja viikonloppukurssien muodossa. Vertaistukijoina toimivat yhdistyksen kouluttamat vapaaehtoiset. Läheisten tuen lisäksi Surunauha toimii aktiivisesti ammattilaisten kanssa sekä tekee itsemurhien ehkäisytyötä. Lisätietoa: www.surunauha.net

TAMPEREEN YLIOPISTON YHTEISKUNTATIEETEELLISEN TIEDEKUNNAN (SOC) TERVEYSTIETEIDEN YKSIKKÖ on monitieteinen terveyden koulutus- ja tutkimusyksikkö, joka muodostuu kahdestatoista oppialasta. Terveystieteissä tutkitaan terveyteen vaikuttavia tekijöitä, terveyden edistämisen ja tautien ehkäisyn keinoja ja vaikuttavuutta, terveydenhuollon ja terveyspolitiikan eri alueita sekä hoitamisen, terveyden ja ihmisen hyvän olon perusteita. Hoitotieteen tutkimus keskittyy neljään pääteemaan: Hyvinvoiva perhe ja yksilö, Hyvinvointia tuottava palvelujärjestelmä, Johtamisella hyvään hoitamiseen sekä Osaamisella hyvään hoitamiseen. Tutkimus perustuu perhehoitotieteelliseen ymmärrykseen siitä, että yksilö on aina osa sosiaalista läheisverkostoaan, perhettään. Yksi keskeinen hoitotieteen tutkimushanke on jo pitkään ollut läheisten kuolema, suru ja selviytyminen -hanke, jossa kuvataan läheisten suru- ja selviytymisprosessia eri kuolinsyiden ja kulttuurien näkökulmasta sekä kehitetään surevien selviytymistä edistäviä tuki-interventioita ja arvioidaan niiden vaikutuksia. www.tuni.fi

YHTEISTYÖKUMPPANIN ESITTELY

KIRKKOHALLITUS on osa evankelisluterilaisen kirkon keskushallintoa.

Kirkkohallituksen tehtävänä on kirkon yhteisen hallinnon, talouden ja toiminnan hoitaminen ja kehittäminen. Kirkkohallitus tekee työtä yhdessä hiippakuntien, seurakuntien ja järjestöjen, kristillisten kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen kanssa.

Haluamme toimia siten, että pidämme ovet auki ulospäin, kirkkoon, kaikille, yhteiselle työlle ja kumppanuuksille, uusille mahdollisuuksille, kasvuun ja tulevaisuuteen. Se tarkoittaa että:

- Edistämme yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Asetumme heikoimpien puolelle ja voimistamme niiden ääntä, joilla sitä yhteiskunnassa ei ole.
- Edistämme lasten ja nuorten osallisuutta, perheiden hyvinvointia ja ylisukupolvista vuorovaikutusta.
- Rakennamme luottamusta, yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemisen kulttuuria, etsimme kumppanuuksia. Toteutamme kokeilemalla kehittämistä.
- Tuemme toivoa ihmisten elämässä ja yhteiskunnassa.

Missiona on edistää uskon, toivon ja rakkauden toteutumista kirkossa ja muualla yhteiskunnassa. evl.fi

Keynote-luento, torstai 24.4.

VOISIN KAIVATA HÄNTÄ ILMAN, ETTÄ SE OLISI MUSERTAVAA – TRAUMAATTISEN MENETYKSEN KOKENEEN ASIAKKAAN AUTTAMINEN

SALMI MINNA, *TT, traumapsykoterapeutti, EMDR-terapeutti,
psykodraamaohjaaja (CP), nuorisotyönohjaaja, työnohjaaja (STOry)*

Traumaattisessa surussa kuoleman todentuminen voi jäädä tapahtumatta. Psykoterapiassa tai muussa ammatillisessa avussa asiakkaan on mahdollista kokea ja käydä läpi se, mikä trauman akuutisti tapahtuessa oli ylivoimaista. Hoidossa tarvitaan sekä vakauttamista että traumatakaumien purkamista.

Yhtäkkiä elämän ja kuoleman peruuttamattomalle rajalle joutuessaan ihmisen turvallisuuden kokemus kehossa ja mielessä romahtaa. Menetyksen kokenutta auttaa toinen ihminen, joka odottaa häntä ja on vastassa. Myös traumaan liittyvillä tunteilla on alku, keskikohta ja loppu, kun ne koetaan yhteydessä omaan kehoon. Sensomotorisen psykoterapian keholliset harjoitukset rauhoittavat surevan oloa hengityksen, kosketuksen, liikkeiden, aistien ja kehon sisäisten olojen huomioimisen kautta. Traumaattinen suru alkaa siitä hetkestä, kun ensimmäisen kerran kuulee läheisen kuolemasta. Mielikuvat kuolemasta ovat vahvoja, yksityiskohdat tallentuvat kehoon ja mieleen, muistot ovat pirstaleisia.

EMDR-terapia on auttava traumatakaumien, ahdistavien mielikuvien, keho-oireiden, tunteiden ja uskomusten työstämisessä. Ihminen ei voi hallita kuolemaa, ja siksi surevat lähes aina kokevat syyllisyyden tunteita. Rakkaan ihmisen menettäminen sekoittaa kiintymyssuhdejärjestelmän sekä kokemuksen omista rajoista ja erillisyydestä. Psykoterapian aikana sureva saattaa havahtua siihen, että kuolema ei tapahtunut hänelle itselleen, että hän itse on elossa mutta ikävöi omaistaan. Kuolema vie prosessiin, jossa pohtii elämän merkityksellisyyttä.

Esitelmässäni puhun sekä hiljattain että vuosia tai jopa vuosikymmeniä sitten koetun traumaattisen menetyksen hoitamisesta. Esitelmä perustuu ammattikokemuksiini psykoterapeuttina ja aikaisempaan työhöni pappina. Ammattikirjallisuudessa traumaattista surua käsittelee muun muassa **Roger M. Solomon** teoksessaan *EMDR Therapy Treatment for Grief and Mourning. Transforming the connection to the deceased loved one* (2024).

SELITTÄMÄTTÖMÄT KOKEMUKSET LÄHEISEN KUOLEMAN YHTEYDESSÄ

MÄKIKOMSI MILLA, väitöskirjatutkija, perhekeskusasiantuntija

Selittämättömät kokemukset läheisen kuoleman yhteydessä ovat yleinen ilmiö, mutta niiden kulttuurinen hyväksyttävyys vaihtelee suuresti. Länsimaiset kulttuurit ovat usein rationaalisesti painottuneita, ja kuoleman jälkeiseen yhteyteen vainajan kanssa suhtaudutaan epäilevästi. Tutkimusten mukaan 10–40 % länsimaisista surevista on kuitenkin kokenut läheisen kuolemaan liittyvän selittämättömän kokemuksen, mutta niistä usein vaietaan leimatuksi tulemisen pelossa. Osa surevista myös välttää kokemuksista kertomista ammattilaisten tai läheisten huolestuttua aiemman kokemuksen jakamisesta.

Continuing Bonds –teoria sai alkunsa havainnoista vallitsevien suruteorioiden ja empiiristen tutkimusten ristiriidasta. Varhaisemmissa teorioissa suruun on suhtauduttu prosessina, joka onnistuessaan päättyy siihen, että sureva on irtautunut vainajasta emotionaalisesti. Jatkovaa kiintymyssuhdetta vainajaan pidettiin patologisen surun merkinä, vaikka empiiriset tutkimukset osoittivat, että sillä ei usein ole surevan hyvinvointia heikentävää vaikutusta. *Continuing Bonds* –teorian mukaan kiintymyssuhde ei pääty läheisen kuolemaan, vaan muuttaa muotoaan. Kuoleman jälkeen jatkuva kiintymyssuhde ei siis tarkoita ratkaisematonta tai komplisoitunutta surua, vaan surevan hyvinvoinnin kannalta oleellista on kiintymyssuhteen muuttuminen kuoleman lopullisuus hyväksyen.

Kuoleman jälkeen jatkuva kiintymyssuhde voi ilmetä eri tavoin. Sitä voidaan ylläpitää tietoisesti esimerkiksi muistoesineiden, vainajasta puhumisen tai hänen muistoaan kunnioittavien rituaalien kautta. Suhde voi kuitenkin ilmetä myös sisäisinä representaatioina, kuten surevan selittämättöminä kokemuksina.

Selittämättömät kokemukset läheisen kuoleman yhteydessä sijoittuvat surevan fyysiseen, sensoriseen ja mentaaliseen ympäristöön. Fyysisen ja sensorisen ympäristön kokemukset voivat olla objektiivisesti havaittavissa olevia ilmiöitä, mutta mentaalisen ympäristön kokemukset tapahtuvat surevan mielessä. Yhteistä kaikille kokemuksille on, että ne ovat moninaisia, sureva kokee niiden liittyvän läheisen kuolemaan, ne ovat voimakkaita ja sureville tosia.

Selittämättömillä kokemuksilla läheisen kuoleman yhteydessä on sureville monenlaisia seurauksia, joiden käsittelyyn surevat tarvitsevat tukea. Kokemusten seuraukset voivat edistää tai heikentää surevan selviytymistä sekä muuttaa surevan elämäkatsomusta. Surevat joutuvat myös pohtivat kokemuksistaan kertomista tai niiden salaamista sekä kohtaamaan seurauksia kokemustensa jakamisesta. Surevat myös pyrkivät dokumentoimaan kokemuksiaan eri tavoin.

Surevat pyrkivät myös etsimään kokemuksilleen tarkoitusta ja aiheuttajaa attribuutioajattelun avulla. Tämä on osa merkityksenantoprosessia, jonka kautta sureva pyrkii lievittämään läheisen kuolemaan liittyvää ahdistusta. Surevia kohtaavien on oleellista ymmärtää, että kokemus on surevalle merkityksellinen riippumatta siitä, löytääkö hän pohdinnoissaan varmuutta kokemuksen aiheuttajasta. Surevaa tulisi tukea näissä pohdinnoissa ja auttaa myös sitä kautta muovaamaan uudenlainen kiintymyssuhde menetettyyn läheiseen.

Syventävä luento 2

SUREVA TYÖYHTEISÖSSÄ

MYNTTINEN SIRPA, *asiantuntija, Surevan kohtaaminen –toiminta, sosionomi YAMK, työnohjaaja*

Esimerkiksi sairaaloissa ja ensihoidossa kuolemaa ja surua kohdataan monissa ammateissa suoraan työtehtävissä. Osa ammattilaisista toimii työkseen läheisensä menettäneiden tukijoina, ja osa kohtaa surevia heidän hoitaessaan erilaisia kuolemaan liittyviä asioita.

Vaikka kuolema ja suru eivät aihepiirinä kuuluisi millään tapaa työyhteisön tehtäviin, suru koskettaa kaikkia työyhteisöjä siten, että työyhteisön jäsenet kokevat menetyksiä. Työyhteisö voi joutua kohtamaan myös työyhteisönsä jäsenen kuoleman. Nämä menetykset voivat tulla ennakkoidusti pitkän sairauden päätteeksi tai kohdata työyhteisöä yllättäen kesken työpäivän.

Työ ja työpaikalla vietetty aika ovat iso osa työssäkäyvän elämää monellakin tapaa. Työ tuo esimerkiksi toimeentuloa ja merkityksellisyyttä arkeen. Työelämään liittyy myös merkittäviä sosiaalisia suhteita. Menetyksen kokeneelle onkin olennaista, miten hänen surunsa kohdataan työelämässä ja miten työelämään liittyvät asiat ja tilanteet hoituvat silloin, kun läheisen kuolema ja siihen liittyvät asiat kuormittavat elämää monella tapaa.

Usein tieto työntekijää kohdanneesta menetyksestä tulee yllättäen. Tilanne herättää monenlaisia tunteita, joiden keskellä on myös hoidettava akuutit työtehtävät ja menetyksen kokeneen työntekijän poissaoloon liittyvät järjestelyt.

Työyhteisöllä on yleensä vilpitön halu olla menetyksen kokeneen tukena. Tilanteen helpottamiseksi työyhteisöissä voidaan etukäteen varautua työntekijöitä kohtaaviin kriisitilanteisiin, esimerkiksi perheenjäsenen kuolemaan. Varautumisessa pohdittavia asioita ovat esimerkiksi toiminta akuutissa tilanteessa, sairausloman aikana ja työhön paluussa sairausloman jälkeen. Esihenkilön rooli ja toiminta ovat tilanteessa keskeisiä ja toimintamallin suunnittelu etukäteen tukee erityisesti hänen työtään.

Läheisen menetys ja siihen liittyvä suru vaikuttavat ihmisiin monin tavoin. Perheenjäsenen tai itselle muun läheisen kuolema on kriisitilanne, joka vaikuttaa voimakkaasti niin surevan arkeen kuin toimintakykyyn. Läheisen kuoleman myötä perhetilanne voi muuttua ja erilaiset hoidettavat asiat ja läheisen kuolemaan liittyvät velvoitteet kuormittavat.

Suru ei ole sairaus, mutta yleensä läheisen kuoleman kokenut on ainakin jonkun aikaa työkyvytön. Tämä aiheuttaa haasteita siinä, millä perusteilla ja minkä verran kerrallaan sairauslomaa myönnetään. Sairausloman tarpeeseen vaikuttaa se, millaista työtä sureva tekee. Jokaisen surevan kokemus on yksilöllinen ja suhde työhön omanlaisensa. Osa voi kokea nopean työhön paluun hyväksi ratkaisuksi, kun taas toiselle pitkä sairausloma on edellytyksenä työkyvyn palautumisen kannalta.

Työhön paluuta ja surevan työssäjaksamista voidaan tukea monin eri tavoin. Esihenkilön toiminnan lisäksi surevalle on merkityksellistä koko työyhteisön toiminta, miten menetyksen kokeneeseen työyhteisössä suhtaudutaan ja miten hänet kohdataan. Myös työterveyden toiminta ja sieltä saatu tuki ovat keskeisessä roolissa.

Sureva työyhteisössä -luennolla käsitellään konkreettisella tasolla seuraavia kysymyksiä: Miten työyhteisössä voidaan varautua työntekijöitä kohtaaviin menetyksiin? Miten toimia akuutissa tilanteessa ja miten tukea surevan työhön paluuta? Mikä on esihenkilön rooli ja miten työyhteisö voi tukea surevaa?

USKALLA KOHDATA NUOREN SURU – NUOREN TUKEMINEN ITSEMURHA- JA HENKIRIKOSMENETYKSEN JÄLKEEN

ROPPONEN VIRPI, *Surunauha ry:n ja Huoma ry:n Nuori suru -hankkeen asiantuntija, VTM, sosiaalityöntekijä*

MARIA, *Surunauha ry:n kokemusasiantuntija*

Suomessa kuolee vuosittain noin 750 ihmistä itsemurhaan ja lähes 60–80 ihmistä henkirikoksen uhrina. Läheisen äkillinen menetys henkirikoksen tai itsemurhan kautta on aina traumaattinen tapahtuma, jolla on monia välittömiä ja pitkäaikaisia vaikutuksia läheisen elämään. Joka vuosi myös moni nuori joutuu kohtaamaan traumaattisen menetyksen.

Nuoruus on kehitysvaiheena herkkää aikaa: nuori rakentaa omaa identiteettiään, itsenäistyy ja irtaantuu hiljalleen vanhemmistaan. Samaan aikaa nuori tarvitsee aikuisen tukea ja läsnäoloa. Läheisen traumaattinen kuolema kriittisessä kehitysvaiheessa vaikuttaa nuoren arkeen ja turvallisuudentunteeseen monin tavoin. Nuorella, jonka perheenjäsen on kuollut itsemurhaan tai henkirikoksen uhrina, on mm. kohonnut mielenterveysongelmien, PTSD:n (traumaperäinen stressihäiriö) ja pitkittyneen surun riski.

Traumaattinen menetys nostaa usein pintaan vaikeita tunteita, kuten vihaa, häpeää, syyllisyyttä, kaoottisuutta, helpotusta ja pelkoa. Toisinaan nuori saattaa ottaa lähipiirissä huolehtijan roolin tai piilottaa surunsa muilta. Nuoren suru voi myös viivästyä tai nuori voi purkaa traumaattista menetystä vahingollisesti. Vaikka suru ei näkyisi ulospäin, suree jokainen nuori omalla tavallaan.

Nuori tarvitsee aina tukea läheisen äkilliseen menetykseen, mutta nuorelle on tärkeää antaa tilaa surra omassa tahdissaan ja omalla tavallaan. Tässä syventävässä luennossa tarkastellaan nuoren surua ja sen erityispiirteitä itsemurha- ja henkirikosmenetyksen jälkeen: Kuinka nuori suree? Tuleeko nuorelle kertoa läheisen itsemurhasta tai henkirikoksesta? Kuinka nuorta voisi tukea traumaattisen kriisin ja surun keskellä?

Nuoren surun erityispiirteistä ja nuoren kohtaamisesta menetyksen jälkeen ovat keskustelemassa Nuori suru -hankkeen asiantuntija Virpi Ropponen sekä kokemusasiantuntija Maria, jolla on omakohtainen kokemus vanhemman itsemurhasta 12-vuotiaana.

Tieteellinen sessio A, torstai 24.4.

Ammattihenkilöiden taidot surevan kohtaamisessa

Puheenjohtaja: Haavisto Elina, professori, Tampereen yliopisto

AMMATTIHENKILÖIDEN TAIDOT ÄKILLISESTI KUOLLEEN HENKILÖN LÄHEISTEN TUKEMISESSA

HEVONKORPI ELINA, *TtM, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, terveystieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto*

TERKAMO-MOISIO ANJA, *TtT, dosentti, lääketieteellinen tiedekunta, kansanterveystieteen osasto, Helsingin yliopisto*

AHO ANNA LIISA, *TtT, dosentti, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, terveystieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto*

Äkillinen kuolema ja siihen liittyvä läheisten moniammatillinen tukemisprosessi on haastava tehtävä ammattilaisille. Aiheesta on luotu hoitosuosituksia, mutta niiden toteutumista käytännössä ei ole tutkittu. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata suomalaisten ammattihenkilöiden taitoja äkillisesti kuolleen henkilön läheisten tukemisessa sekä niihin yhteydessä olevia tekijöitä. Aineisto kerättiin kevään 2024 aikana sähköisellä kyselylomakkeella ammattihenkilöiltä (n = 135) kahdelta hyvinvointialueen ja seurakuntien työntekijöiltä. Tutkimuksessa hyödynnetty kyselylomake on kehitetty hoitosuosituksen *Äkillisesti kuolleen henkilön läheisten tukeminen* (2018) teoriatiedon pohjalta, ja se pilotoitiin tässä tutkimuksessa. Aineisto analysoitiin tilastollisin menetelmin.

Parhaiten ammattilaiset arvioivat suoriutuvansa läheisten kohtaamisesta, tiedon antamisesta äkilliseen kuolemaan liittyen ja vainajan hyvästelyyn liittyvistä toimista. Heikoiten ammattihenkilöt arvioivat suoriutuvansa kuolemaan liittyvän tiedon antamisesta läheisille, läheisten tuen jatkuvuudesta huolehtimisesta sekä jatko- ja vertaistuen piiriin ohjaamisesta. Taustamuuttujista iällä, sukupuolella, äkillisesti kuolleen henkilön läheisten kohtaamiskertojen ja lisäkoulutusten määrällä oli yhteys ammattihenkilöiden taitoihin tukea läheisiä.

Ammattilaisille tulisi suunnata koulutusta ammattilaisten tarjoamista tuen muodoista eri osa-alueilla ja luoda ohjeistuksia tuen taitojen kehittämiseksi. Tämän tutkimuksen tulosten avulla voidaan tarkastella ammattilaisten näkökulmasta heidän taitojaan liittyen läheisten tukemiseen sekä kehittää ammattilaisten taitoja tarjota kokonaisvaltaista tukea äkillisesti kuolleiden henkilöiden läheisille.

SAIRAAHOITAJIEN KOKEMUKSIA SAATTOHOITOPOTILAAN KOKONAISVALTAISESTA HOIDOSTA TERVEYSKESKUKSEN VUODEOSASTOLLA

SOIKKELI-JALONEN ANU, FM, TtM, väitöskirjatutkija, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, terveystieteiden laitos, hoitotiede, Tampereen yliopisto

LESONEN ANI-MARIA, TtM, osastonhoitaja, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue

HUPLI MAIJA, THT, yliopistonlehtori, lääketieteellinen tiedekunta, hoitotieteen laitos, Turun yliopisto

SAARINEN-NASSAR JOHANNA, TtM, väitöskirjatutkija, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, terveystieteiden laitos, hoitotiede, Tampereen yliopisto

HAAVISTO ELINA, THT, professori, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, terveystieteiden laitos, hoitotiede, Tampereen yliopisto, ylihoitaja (osa-aikainen), Tampereen yliopistollinen keskussairaala, dosentti, lääketieteiden tiedekunta, hoitotieteen laitos, Turun yliopisto

Saattohoidon tavoitteena on kärsimyksen lievittäminen ja potilaan ja hänen perheensä elämänlaadun parantaminen. Aiempien tutkimusten mukaan tiedetään, että sairaanhoitajat pyrkivät hoitamaan potilaita parhaansa mukaan voidakseen olla tyytyväisiä työhönsä ja toteuttamaansa hoitoon. Tämänhetkiset tutkimukset keskittyvät kuitenkin erikoissairaanhoidon, ja sairaanhoitajien kokemuksista saattohoidosta perusterveydenhuollossa on vähän.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata sairaanhoitajien kokemuksia saattohoitopotilaan kokonaisvaltaisesta hoidosta terveyskeskuksen vuodeosastolla. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa saattohoidon kehittämiseksi perusterveydenhuollossa ja lisäksi opetuksen kehittämiseksi hoitotyön koulutuksessa.

Tutkimus toteutettiin kuvailevana laadullisena tutkimuksena. Tutkimukseen osallistui 20 sairaanhoitajaa, jotka hoitavat saattohoitovaiheessa olevia potilaita terveyskeskuksen vuodeosastoilla. Tutkimusaineisto kerättiin vuonna 2021 puolistrukturoiduilla yksilöhaastatteluilla. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Tulosten mukaan sairaanhoitajien kokemuksia kuvaavat saattohoitopotilaan perus- ja oirehoidon toteuttaminen, saattohoitopotilaan osallisuuden edistäminen ja saattohoidon toteuttamiseen liittyvät tekijät. Sairaanhoitajat pyrkivät toteuttamaan kokonaisvaltaista potilaslähtöistä saattohoitoa mutta kokevat, että resurssit eivät usein ole riittävät hyvän saattohoidon toteuttamiseen.

Saattohoitopotilaiden hoidon kuormittavuus ja erityistarpeet niin hoidon toteutuksen kuin hoitoympäristönkin kannalta tulisi huomioida terveyskeskusten vuodeosastoilla, jotta saattohoitopotilailla olisi mahdollisuus saada hyvää ja laadukasta saattohoitoa, sillä potilaan ja perheen tukeminen on välttämätöntä hyvän saattohoidon toteuttamiseksi.

Sairaanhoitajien todettiin kokevan usein raskaana kohdata saattohoitopotilaiden hoidossa ilmeneviä vaikeita aiheita, käsitellä omia tunteitaan ja kohdata kuolema. Sairaanhoitajien kykyä omien tunteiden käsittelyssä tulisi vahvistaa saattohoitoon liittyvällä koulutuksella, ja toisaalta kuoleman kohtaamisen vaikutukset työssäjaksamiseen tulisi huomioida nykyistä paremmin.

Tieteellinen sessio A, torstai 24.4.

LAPSEN TUOTTAMA TIETO SURUSTA SOSIAALIALAN AMMATTILAISTEN TULKITSEMANA

VAINIKKA PAULA, YTM, erikoissosiaalityöntekijä, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityön oppiaine, Lapin yliopisto

Tarkastelen esityksessäni sitä, mitkä tekijät vaikuttavat lapsen surustaan tuottamaan tietoon sosiaalialan ammattilaisten näkökulmasta. Esitys perustuu vertaisarviointiprosessissa olevaan artikkelikäsikirjoitukseen, joka on osa väitöskirjatutkimustani. Laajemmin kyseinen tutkimus on osa *Lasten ja nuorten suru perhe- ja läheissuhteissa* (CHYGS) -tutkimushanketta.

Tutkimusaineistona on suomalaisen julkisen sektorin sosiaalialan ammattilaisten ryhmähaastattelut (5 haastattelua, N = 17). Aineisto on analysoitu kehysanalyysillä. Tutkimuksen tuloksina esitetään, että lapsen surustaan tuottamaan tietoon vaikuttavat kaikki ne suhteet, jotka lasta ympäröivät. Näitä suhteita selitetään tulkintakehyksillä, jotka huomioivat niin situationaaliset, yhteiskunnalliset kuin kulttuurisetkin tekijät sekä lapsen läheissuhteet ja ammatillisen suhteen lapsen ja sosiaalialan ammattilaisen välillä.

Tulkintakehyksissä korostuu ymmärrys siitä, kuinka lapsen surusta tuottamaan tietoon vaikuttavat kaikki ne suhteet, joita lapsella on. Samalla erilaiset yhteiskunnalliset ja kulttuuriset tekijät vaikuttavat lapsen läheissuhteisiin ja sosiaalialan ammatilliseen toimintaan. Läheissuhteisiin liittyen ammattilaiset pohtivat lapsen surua lähipiiriin kuuluvien aikuisten merkitysten kautta ja ammatillisessa suhteessa lapsen kanssa työskentelevän ammattilaisen toiminnan kysymyksenä.

ÄÄNIOIKEUDETOMAN JA OHITETUN SURUN HOITO KOGNITIIVISELLÄ KÄYTTÄYTYMISTERAPIALLA

HOLMEVAARA MARTTA, *kognitiivisen psykoterapian psykoterapeutti, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto*

Opinnäytetyössä tavoitteenani oli avata äänioikeudettoman ja ohitetun surun käsitteitä ja teoreettista taustaa ja perehtyä surevan auttamiseen kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan (KKT) pohjautuvan psykoterapian keinoin. Kuvasin opinnäytetyössä lyhyesti KKT-pohjaisten transdiagnostisten hoitomallien soveltamista surun hoitoon. Näyttöön perustuva kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan pohjautuva pitkittyneen surun hoito-ohjelma (*Complicated Grief Treatment*, CGT) aikuisille on Shearin (2016) kehittämä. Lasten, nuorten ja nuorten aikuisten psyykkisten traumojen sekä traumaattisen surun hoitoon on kehitetty traumakeskeinen kognitiivinen käyttäytymisterapia (TF-KKT, *Trauma Focused Cognitive-Behavioral Therapy*, TF-CBT, Cohen, 2012).

Suru on voimakas ja tuskallinen tunnetila, joka usein koetaan hyvinvointia häiritseväksi. Surun ja menetyksen on osoitettu aktivoivan samoja aivoalueita kuin fyysiset kipukokemukset. Suru ei ole vain tunnereaktio vaan se muuttaa tavan, jolla ajattelemme maailmasta ja itsestämme. Se on myös ne teot ja toiminnot, joita joudumme tekemään, kun koko maailmamme järkkyy. Suru ei ole siis vain tila tai tunne, vaan se on *toimintaa* (sureminen verbinä) ja impulssi, joka etsii muutosta. Surevat saattavat kamppailla syvän tyhjyyden tunteen, menettämiseen liittyvän turvattomuuden ja kaipauksen kanssa sekä pyrkiä sisäistämään ajatuksen, että entinen ei koskaan palaa.

Surun tunteita vältellään ja surevaa kehoitetaan piristymään. Aina suremiseen ei ole mahdollisuutta eikä sureva saa ympäristön tukea tunteidensa, tarpeidensa ja kokemuksensa ilmaisuun. Ihminen voi kokea äänioikeudetonta ja ohitettua surua, kun häntä kohtaa menetys, jota ei tunnisteta tai jossa suhdetta ei tunnisteta, surijaa ei tunnisteta, suremisen tapaa ei tunnisteta tai kuoleman ja menetyksen olosuhteet ovat poikkeukselliset. Kokemus äänioikeudettomasta ja ohitetusta surusta voi altistaa depressiolle, ahdistuneisuudelle, unihäiriöille, päihderiippuvuudelle tai pitkittyneen surun häiriölle sekä vaikeuttaa selviämistä muista menetyksistä. Suru muuttaa tavan, jolla ajattelemme maailmasta ja itsestämme.

Tavallisesti suruprosessissa surun tunteet ja kaipaus helpottuvat ajan myötä, ja menetyksen kanssa voi oppia elämään. Joissain tapauksissa suruprosessi estyy tai häiriintyy, ja tällöin voidaan puhua pitkittyneestä suruhäiriöstä. Äänioikeudeton ja ohitettu suru altistaa pitkittyneelle suruhäiriölle. On arvioitu, että joka kymmenes menetyksen kokenut aikuinen kokee kliinisesti merkittäviä pitkittyneen suruhäiriön oireita, mutta ikääntyneemmällä esiintyvyys voi olla korkeampi. Kriteereillä pyritään erottelemaan luonnolliset surureaktiot kliinistä huomiota vaativasta häiriöstä.

Tieteellinen sessio B, torstai 24.4.

Kuolema uskonnollisen ja uskonottoman elämässä

Puheenjohtaja: Jarske-Fransas Anna, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto

TARJOAAKO KIRKKO OPPIA VAI TUKEA? KUOLEMAN KOHTAAMINEN, KRISTILLINEN PERINNE JA SEKULAARI NYKYIHMINEN

JULIN LEENA, TM, MuM, DocMus-tohtorikoulu, Taideyliopiston Sibelius-Akatemia

Tutkimukseni *Shared humanity. Artistic research on recognizable and non-recognizable elements for present-day people in the Christian tradition* tarkastelee kristinuskon ja nykyihmisen yhtymäkohtia ja törmäyspisteitä. Se on *art as research* -tyyppinen taiteellinen tutkimus, jossa taidetta käytetään tutkimusvälineenä sekä tulosten esittelyalustana. Tutkimuksen tavoitteena on löytää kristillisestä perinteestä (yleisesti sekä erityisesti Suomen ev.-lut. kirkon käytänteistä) tunnistettavia elementtejä vakaumuksesta riippumatta, ihmisiä etäännyttäviä tai poissulkevia sisältöjä ja tarkastella ja tulkita niitä taiteen keinoin.

Tarkempia teemoja on kolme:

1) kuunteleva läsnäolo ja elämän kohtaaminen (esim. kysymykset katoavaisuudesta, ikuisuudesta, pyhydestä, jumaluudesta); 2) toisten ihmisten kohtaaminen; 3) kuoleman kohtaaminen.

Surukonferenssin esitelmässä käsittelen tutkimukseni osaa, jossa etsin kristillisestä perinteestä tarjoutumia, jotka voisivat palvella kuoleman ja surun käsittelemisessä vakaumuksesta huolimatta. Tekstimateriaalina on mm. *Kirkollisten toimitusten kirja*, *Jumalanpalvelusten kirja*, virsikirja, Raamattu ja muu vakiintunut jumalanpalveluskäytössä oleva kristillinen aineisto. Vaikka kristillisyyks on nykyään monelle aiempaa vieraampaa, on sillä kuitenkin pitkä traditio kuoleman ja surun sanoittamisessa sekä tukirakenteiden tarjoamisessa riittien ja tapojen kautta. Toisaalta tuolla traditiolla on taakkanaan taipumus rakentaa oppijärjestelmiä, jotka kertovat totuuksia ihmisten kohtaamisen sijaan. Näin on kuoleman käsittelynkin suhteen. Pyrinkin tunnistamaan myös sellaiset sanoittamisen tavat, jotka ohittavat inhimillisen kokemuksen, sulkevat ihmisiä ulkopuolelle tai käyttävät nykyihmiselle vierasta kieltä, toisin sanoen toimivat tarjouman sijasta esteenä. Tarkastelen tutkimukseni ensimmäisessä osassa kuuntelevaa läsnäoloa suurten elämänskysymysten äärellä, ja tässä laajennan käsitettä ihmisten kohtaamiseen ja ehdotan sitä tavaksi ymmärtää tai soveltaa kristillisyyttä.

Taiteellisesta tutkimuksesta osa julkaistaan taiteellisena tapahtumana. Tekstimateriaalien tutkimuksessa esiin nousseiden tarjoumien pohjalta teen ei-tunnustuksellista/ei-dogmaattista kuoromusiikkia, joka voisi soveltua surun käsittelyyn ja ilmaisuun myös kirkon ulkopuolella, vaikka sen tekstit pohjaavat kristillisiin lähteisiin, osin sekulaariin nykyaineistoon yhdistettynä. **Konsertti toteutetaan Surukonferenssin päätöspäivänä pe 25.4.2025 klo 19 Pispalan kirkossa Tampereella.** Yhdessä esitelmä ja konsertti muodostaisivat taiteellisen tutkimuksen eri puolia esittelevän parin.

Tutkimukseni johtaa taiteelliseen tohtorintutkintoon Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa, ja Tampereella järjestettävä konsertti on sen kolmesta taiteellisesta julkaisusta toinen. Lisäksi tutkimukseen kuuluu 2–3 artikkelijulkaisua sekä kaikki osa-alueet kokoava ekspositio.

Tieteellinen sessio B, torstai 24.4.

TIETEELLINEN KUOLEMANJÄLKEISYYS? TIEDETTÄ ARVOSTAVIEN SUOMALAISTEN YLILUONNOLLISET JA EI-YLILUONNOLLISET KÄSITYKSET KUOLEMASTA

HAIMILA ROOSA, *FT, kulttuurien osasto, uskontotiede, Helsingin yliopisto*

Tiede ja ”tieteellinen maailmankuva” yhdistetään usein käsitykseen kuolemasta elämän päättymisenä. Erityisen tiedemyönteisten ihmisten kuolemakäsityksistä on kenties tämän vuoksi vähän tutkimusta. Kuolemanjälkeisyyttä koskevia uskomuksia erityisesti on tutkittu olettaen, että nämä ovat olennaisia lähinnä uskonnollisille ihmisille – joiden taas ei oleteta hakevan vastauksia eksistentiaalisiin kysymyksiin tieteestä.

Omassa tutkimuksessani tarkastelin erityisen tiedemyönteisten suomalaisten vastauksia elämän suuriin kysymyksiin. Tässä esittelen tuloksiani kuolemaa ja kuolemanjälkeisyyttä koskevista käsityksistä.

Keräsin aineistoni internetkyselyllä vuonna 2019–2020. Rekrytoin osallistujat (N = 387) suomalaisten tutkimusorganisaatioiden ja tiedettä popularisoivien tahojen kautta. Analysoin osallistujien avoimet vastaukset kuolemasta ja tämän jälkeisyydestä *mixed method* -tekstinkoodauksella tutkimusavustajien kanssa. Esitelmässäni avaan kahden tutkimusartikkelin tuloksia. Ensimmäinen tarkasteli, miten erityisen tiedemyönteiset suomalaiset sovelsivat kuoleman yliluonnollisia ja tieteellisiä selityksiä ja toisinaan yhdistivät niitä (esimerkiksi perustelemalla sielun jatkuvuutta termodynamiikalla ja energian säilymislailla). Tässä ensimmäisessä tutkimuksessa näkökulma oli teorialähtöinen ja sovelsi kognitiivista uskontotiedettä ja uskontopsykologiaa. Toisessa tutkimuksessani puolestaan lähestyin aineistoa vastaajien omat näkökulmat edellä eli aineistolähtöisesti. Tulosten perusteella tiedemyönteiset suomalaiset uskovat monenlaiseen kuolemanjälkeiseen jatkuvuuteen – myös sellaiseen, joka ei vetoa yliluonnollisiin ilmiöihin. Osa näki ihmisten jatkuvan fyysisesti kehon hajoamisen kautta luonnossa, kuten ”luonnon kiertokulussa”. Osa puolestaan esitti muunlaisia (symbolisia) jatkuvuus käsityksiä, esimerkiksi kuolemanjälkeisyydestä muistoissa elämisenä.

Ei-yliluonnolliset jatkuvuuskäsitykset kytkeytyivät ateismiin, ja yliluonnolliset käsitykset esimerkiksi sielun jatkuvuudesta olivat huomattavasti yleisempiä teisteillä (Jumalaan uskovilla). Tulos herättää kysymyksen siitä, voivatko ei-yliluonnolliset jatkuvuuskäsitykset olla uskonottomia ”vaihtoehtoja” uskonnolliselle uskolle yliluonnolliseen kuolemanjälkeisyyteen esimerkiksi lohdullisuuden puolesta.

Tutkimus valaisee tiedemyönteisten ihmisten käsityksiä kuolemasta sekä kuolemaan kytkeytyviä (arki)tieteellisiä uskomuksia Suomessa. Tieteellisesti tuloksia voidaan hyödyntää kognitiivisen uskontotieteen selitysten rinnakkaista soveltamista koskevan teorian sekä sosiaalipsykologisen pelonhallinnan teorian täsmentämiseen ja näitä tarkasteleviin kokeellisiin ja/tai kyselytutkimuksiin. Lisäksi löydökset täydentävät aiemmin vähäistä tietoa uskonottomien mahdollisista kuolemauskomuksista. Näiden ymmärtäminen on yhteiskunnallisesti tärkeää, sillä yhä useampi ihminen on uskonnoton erityisesti länsimaissa. Jatkotutkimuksessani pyrin selvittämään, missä määrin löytämäni (ja muut) uskonottomat kuolemakäsitykset voivat olla lohdullisia ihmisen kohdatessa oman tai läheisensä kuolevaisuuden.

Tieteellinen sessio B, torstai 24.4.

TUNNESITEET SISARUKSEN SURUSSA: KERTOMUKSET YLILUONNOLLISISTA KOKEMUKSISTA SISARUKSEN KUOLEMAN JÄLKEEN MERKITYKSEN ANTAJINA

KORKALAINEN MILLA, *TM, tohtorikoulutettava, käytännöllinen teologia, Helsingin yliopisto*

AHO ANNA LIISA, *dosentti TtT, terveystieteet, Tampereen yliopisto*

VÄHÄKANGAS AULI, *pastoraaliteologian professori, käytännöllinen teologia, Helsingin yliopisto*

SAARELAINEN SUVI-MARIA, *apulaisprofessori, teologian osasto, Itä-Suomen yliopisto*

Sisaruksen kuolema on raskas kokemus, sillä sisarukset jakavat yhteisen kasvu- ja perhehistorian. Suhde sisarukseen on myös usein elämän pisin ja kestävin ihmissuhde. Siten sisarukset vaikuttavat olennaisesti identiteetin kehittymiseen. Sisaruksen menettämisen vaikutukset ovat myös sidoksissa surijan ikään, elämänvaiheeseen ja kiintymyssuhteeseen.

Kokonaisuudessaan tämän artikkeliväitöskirjan tehtävänä on tarkastella surevan sisaruksen tunnesidettä kuolleeseen sisarukseen (kolmen eri aineiston kautta: lapset, nuoret ja nuoret aikuiset ja varttuneemmat aikuiset) elämän eri vaiheissa ja sen vaikutuksia elämänmerkityksellisyyteen. Nyt tarkastelussa oleva väitöskirjan ensimmäisen artikkeli koskien nuorten ja nuorten aikuisten aineistoa tarkastelee yliluonnollisten kokemusten kautta tunnesidettä kuolleen ja elävän sisaruksen välillä.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimivat jatkuvan tunnesiteen paradigma ja uskonnollisen selviytymisen ja elämän merkityksellisyyden näkökulma. Tutkimuksessa surua tarkastellaan kokonaisvaltaisena elämänmittaisena kokemuksena, jossa on tunneside kuolleeseen voi jatkua, muuttua tai katketa elämän varrella.

Artikkelin aineisto koostuu e-lomakkeella kerätystä aineistosta koskien yliluonnollisia kokemuksia läheisen kuoleman jälkeen. Vastajia pyydettiin kuvailemaan koettu yliluonnollinen ilmiö läheisen kuoleman jälkeen sekä kuvailemaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti, minkälaisena vastaaja koki ilmiön. Aineistosta hyödynnettiin sisaruksen menettäneitä vastauksia, ja aineisto analysoitiin käyttäen temaattisnarratiivista analyysia. Kolme erilaista tunnesidettä nousi aineistosta: vahva ja muuttuva tunneside, ohjaava hengellinen tunneside ja irtipäästävä vahvistava tunneside. Eri tunnesiteiden kautta sureva sisarus muodostaa muuttuneen siteen kuolleen sisaruksen kanssa, ja tämä uudelleen paikantaminen tapahtuu merkitysten luomisen kautta. Kuollut sisarus sijoittuu surevalle itselleen ymmärrettävällä tavalla, ja se vahvistaa surevan sisaruksen elämänmerkitystä. Kokonaisuudessaan väitöskirjatutkimus tuottaa uutta tietoa sisaruksen menettämisestä jatkuvan tunnesiteen näkökulmasta. Väitöskirjatyö on kesken. Lasten ja varttuneempien aikuisten aineisto on vielä keräämättä. Tämä ensimmäinen artikkeli on lähtenyt vertaisarviointiin ennen vuodenvaihdetta 2024.

Tutkimuksen perusteella on mahdollista luoda surun kanssa elämiseen uusia apukeinoja, jotka ovat hyödyksi käytännön tasolla esimerkiksi sururyhmissä sekä kirkon sielunhoitotyössä.

Keynote-luento, torstai 24.4.

KUN TYÖKAVERINA KULKEE KUOLEMA – NÄKÖKULMIA ENSIHOITOLÄÄKÄRIN TYÖSTÄ

HARVE-RYTSÄLÄ HEINI, *dosentti, anestesiologian ja tehohoidon erikoislääkäri*

Tämä esitys käsittelee omia havaintojani ja kokemuksiani kuoleman ja surun kohtaamisesta ensihoitolääkärin työssä.

Mielikuvat ensihoitolääkärin työstä sisältävät yleensä täpäriä onnistumisia ja sankaritarinoita. Toki tosielämässäkin koen työssäni paljon onnistumisen elämyksiä siinä, että olen saanut olla osa järjestelmää, jonka avulla potilas on saanut jatkoaikaa. Kuoleman kohtaaminen on kuitenkin vähintään yhtä iso osa työnkuvaani.

Ensihoitohenkilöstön kohtaama kuolema tulee yleensä kaikille odottamatta, joskus täysin yllättäen. Vain harvoin kyseessä on tilanne, jossa kuoleman läheisyys on ollut selkeästi tiedossa jo etukäteen. Vaikka itse tiedän, että kuoleman kohtaaminen kuuluu lähes jokaiseen työvuorooni, on se samalla kuitenkin myös minulle joka kerta yllätys.

Itse koen, että vaikka lähden jokaiselle tehtävälle tietäen, että se voi päättyä potilaan menehtymiseen, en voi liikaa ajatella ja valmistautua siihen etukäteen. Tehtävälle lähtiessä ajatukseni ja tavoitteeni on oltava hengen ja terveyden pelastaminen. En pysty samanaikaisesti keskittymään haastaviin hoitopäätöksiin ja valmistautumaan mahdollisesti edessä olevaan kuoleman toteamiseen ja siitä kertomiseen.

Juuri tämä asetelma tekee kuoleman ja ennen kaikkea vainajan omaisten kohtaamisesta ammattilaisellekin haastavaa. Edeltävä hoitotilanne vaatii minulta ja koko tiimiltä äärimmäistä keskittyneisyyttä ja reaktiivisuutta. Jos tehtävä kaikesta huolimatta päättyy kuolemaan, on oma ja koko tiimin viritystaso pystyttävä hetkessä kääntämään toisenlaiseksi. Siinä viritystilassa, jossa potilasta hoidetaan, ei voi kertoa suruviestiä ja ottaa sen aiheuttamia reaktioita vastaan. Usein samassa hetkessä, jossa kerron omaisille kuolemasta, omassa päässäni vielä risteilevät hyvin monenlaiset ajatukset, kysymykset ja tunteetkin. Niistä päällimmäisenä usein turhautuminen ja pettymys, mutta myös suru.

Minunkin vannomani Lääkärin vala alkaa: ”Vakuutan kunniani ja omantuntoni kautta pyrkiväni lääkärintoimessani palvelemaan lähimmäisiäni ihmisyyttä ja elämää kunnioittaen.” Ensihoitolääkärinä ensisijainen tehtäväni ja koulutukseni on pyrkiä estämään vältettävissä oleva kuolema. Mutta silloin kun kuolema ei ole vältettävissä, on tehtäväni sen jälkeen kaikin keinoin kunnioittaa kuolevan ihmisyyttä ja pyrkiä varmistamaan, että en edes tahattomasti omilla toimillani tai sanoillani vaikeuttaisi omaisten surutyön alkua. Sanojen asettaminen on hyvin vastuullista, sillä usein emme pysty viipymään kohteessa kovinkaan pitkään, mutta silti saatamme antaa tapahtuneelle kasvot.

Toisin kuin yleensä luullaan, ainakaan omalla kohdallani vain ikä ja elämänkokemus eivät ole helpottaneet vaikeiden tehtävien kohtaamista. Mitä enemmän elämänkokemusta on kertynyt, sitä enemmän on myös sellaisia kokemuksia, joiden kautta työssä kohdatut ihmiskohtalot pääsevät iholle ja sen alle. Huomaan iän karttuessa tarvitsevani jopa enemmän aikaa vaikeiden työkokemusten käsittelyyn.

ITSEMURHIEN EHKÄISY TYÖPAIKALLA

PARTONEN TIMO, *LT, psykiatrian dosentti, tutkimusprofessori, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*

Mielenterveys on voimavaramme. Mielenterveyttä voidaan vahvistaa työpaikalla mielenterveyttä tukevilla arkikäytännöillä. Niitä ovat esimerkiksi mielekkäät työtehtävät, työstä saatu arvostus, hyvä työn mitoitus, osaamisen varmistaminen, hyvinvoinnista huolehtiminen, epäasialliseen kohteluun puuttuminen ja oikeudenmukainen johtaminen. Tukea antava arkiympäristö työpaikalla sekä tuen saatavuus ja yksinäisyyden torjunta ovat tärkeitä itsemurhalta suojaavia tekijöitä. Mielenterveyden vahvistaminen paitsi työpaikalla myös työn ulkopuolella ehkäisee joko suoraan tai välillisesti itsemurhia.

Mielenterveyden vahvistuessa henkilön kehittyneet selviytymiskeinot, kuten valmius avun hakemiseen muilta tai ratkaisukeskeinen ote, ja ongelmanratkaisutaidot antavat hänelle kriiseissä ja muissa kuormitustilanteissa suojan itsemurhaa vastaan. Matalan kynnyksen kriisipalveluista tulee tiedottaa siten, että jokainen Suomessa asuva tietää, missä tällaiset palvelut omalla alueella sijaitsevat ja miten ne ovat tavoitettavissa.

Itsemurhavaaran hälytysmerkit ovat kaikkien tunnistettavissa. Mielenterveyden ensiapukursseilla opetetaan tunnistamaan itsemurhan varoitusmerkit ja hälytysmerkit. Asianmukaisen avun estää se, että itsemurhavaaran tunnistamisen jälkeen ei osata tai uskalleta toimia näissä tilanteissa. Tämän takia mielenterveyden ensiapukursseilla opetetaan myös toimimaan näissä tilanteissa, jotta itsemurhavaarassa oleva ihminen saa asianmukaista apua terveydenhuollon ammattilaiselta.

Itsemurhan vaara on suuri, kun ihminen puhuu, kirjoittaa, piirtää tai muulla tavoin ilmaisee haluavansa kuolla; etsii keinoa tappaa itsensä; tuntee itsensä epäonnistuneeksi, toivottomaksi tai merkityksettömäksi; sanoo olevansa umpikujassa tai tuntee sietämätöntä kipua tai syyllisyyttä; kokee olevansa taakaksi tai häpeäksi muille; käyttäytyy ahdistuneesti, kiihtyneesti tai levottomasti; nukkuu liian vähän tai liian paljon; lisää alkoholin, nikotiinin tai lääkkeiden käyttöään; laiminlyö hyvinvointiaan tai ulkoista olemustaan; vetäytyy omiin oloihinsa, kokee etäännyneensä muista tai on huonosti kontaktissa; osoittaa raivoa tai tuntee kostonhimoa; liikkuu tunnetiloiltaan äärimmäisyydestä toiseen. Mitä useampi näistä 12 asiasta on läsnä yhtäikaa, sitä suurempi itsemurhavaara on.

Näissä tilanteissa ihmiseltä voi luontevaan tapaan sopivin sanoin suoraan kysyä, onko hänellä itsemurha-ajatuksia ja saisiko häntä auttaa tässä vaikeassa tilanteessa. Itsemurha-ajatuksista kysyminen ei kasvata itsemurhavaaraa. Tällöin on tärkeää välttää henkilön keskeyttämistä, asian sivuuttamista, kysymystulvaa ja kiireen tuntua. Keskustelun aikana on keskityttävä kuuntelemaan ja pysymään rauhallisena sekä osoitettava myötämistä.

Työpaikalla itsemurhavaarassa oleva henkilö tulee välittömästi saattaa asianmukaisen avun piiriin. Ensisijaisesti tämä tarkoittaa työterveyshuollon vastaanottoa. Priorisoimalla itsemurhavaarassa olevan henkilön hoidon tarpeen arvio ja jatkohoitosuunnitelman teko helpotetaan ja nopeutetaan avun saantia. Terveidenhuollon ammattilaisen tehtävänä on yhdessä itsemurhavaarassa olevan henkilön kanssa laatia turvasuunnitelma.

Tieteellinen sessio A, perjantai 25.4.

Ihmisen surutoimijuus ja sosiaalinen tuki

Puheenjohtaja: Aho Anna Liisa, yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto

NUORTEN SURUTOIMIJUUS JA RELATIONAALISEN RESILIENSSIN MUODOT PERHE- JA LÄHEISSUHTEISSA KOETUN SURUN KONTEKSTISSA

PIRSKANEN HENNA, YTT (dos.), yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

JUUTINEN CRISTA, YTM, Jyväskylän yliopisto / Hyvaks

KUKKOLA ALIISA, PsM, Mieli ry

LABBART MARIA, YTM, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue

VAINIKKA PAULA, YTM, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

Nuoret voivat kokea elämässään erilaisia suruja, joista monet kytkeytyvät perhe- ja läheissuhteisiin. Surun taustalla voi olla esimerkiksi läheisen kuolema tai sairastuminen, ystävyyden tai seurustelusuhteen päättyminen tai kiusatuksi tuleminen. Nuorilla voi olla keskenään erilaisia valmiuksia, mahdollisuuksia ja tukea surun käsittelyyn ja sen kanssa elämiseen. Nuoria on kuitenkin harvoin haastateltu tutkimukseen heidän surukokemuksistaan.

Tässä esitelmässä tarkastelemme nuorten surutoimijuutta (Juutinen 2022) ja relationaalisen resilienssin muotoja. Tutkimuskysymyksemme ovat 1) kuinka nuorten surutoimijuus näyttäytyy ja 2) millaisia relationaalisen resilienssin muotoja nuorten haastatteluista on tunnistettavissa.

Esittelemme alustavia tutkimustuloksia surua kokeneiden 14–16-vuotiaiden nuorten haastatteluista (N = 35). Haastattelut on kerätty meneillään olevassa Suomen Akatemian ja Alli Paasikiven säätiön rahoittamassa tutkimushankkeessa *Lasten ja nuorten suru perhe- ja läheissuhteissa* (2019–2025). Nuoret on tavoitettu haastatteluihin koulujen kautta. Aineistoa analysoidaan käyttäen abduktiivista sisällönanalyysia ja temaattista analyysia. Esitämme, että on tärkeää tunnistaa nuorten toimijuuden mahdollisuuksia ja läheissuhteissa muodostuvaa resilienssiä, jotta on mahdollista tukea heidän hyvinvointiaan vaikeissa elämäntilanteissa. Tuloksia voidaan soveltaa laajasti nuorten ja perheiden kanssa tehtävässä työssä muun muassa sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteillä, järjestöissä sekä tutkimuksessa yli oppiainerajojen.

Tieteellinen sessio A, perjantai 25.4.

LAPSEN KUOLEMAN KOKENEIDEN VANHEMPIEN SOSIAALINEN TUKIVERKOSTO JA HEILTÄ SAATU TUKEA

AHO ANNA LIISA, *TtT, dosentti, yliopistonlehtori, terveystieteiden yksikkö,
Tampereen yliopisto*

AUTIO ALICE, *TtM, terveystieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto*

ATIKAH MOHAMED HUSSIN NUR, *tohtori, lehtori, Tampereen yliopisto, Universiti
Sains Malaysia*

Tutkimuksen tausta: Lapsen kuolema on yksi elämän raskaimmista kokemuksista vanhemmille, johon he tarvitsevat tukea. Vanhempien saama tuki edesauttaa heitä lapsen kuolemasta selviytymisessä.

Tutkimuksen tarkoitus: Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata traumaattisen lapsen kuoleman kokeneiden vanhempien sosiaalista tukiverkostoa ja heiltä saatua tukea.

Aineisto ja menetelmät: Tutkimukseen osallistui 91 lapsen kuoleman kokenutta vanhempaa. Tutkimuksen aineisto kerättiin elektronisella LimeSurvey-verkkokyselytyökalulla surujärjestöjen avustamana heidän verkkosivuillaan jaetun linkin, jäsenpostituslistan sekä suljettujen keskusteluryhmien kautta. Kyselylomakkeeseen sisällytettiin osallistujia kuvaavia demografisia taustamuuttujia. Sosiaalista tukea mitattiin kolmella eri kysymyksellä: keneltä vanhemmat saivat eniten tukea (vastausvaihtoehtona 33 eri tukijatahoa), minkä verran eri tukijatahoilta saatu tuki auttoi vanhempia surussa selviytymisessä (vastausvaihtoehtona 33 tukijatahon antaman tuen merkitys) ja minkälaista tukea vanhemmat saivat eri tukijataholta (vastausvaihtoehtona 20 erilaista tuen muotoa). Tutkimukseen osallistujaa pyydettiin valitsemaan tukijatahoista kaikkein eniten itselleen tukea antanut taho. Strukturoidut kysymykset analysoitiin tilastollisin menetelmin IBM SPSS 28.0 -ohjelmalla.

Tulokset: Vanhemmat saivat eniten tukea ystäviltä, puolisolta ja vertaistuesta. Vanhemmista 32 % (n = 28) sai eniten tukea ystäviltä ja 31 % (n = 27) puolisolta. Vanhemmista 25 % (n = 25) sai eniten tukea vertaistuesta. Lisäksi osa vanhemmista sai tukea ammattihenkilöstöltä, kuten psykoterapeutilta (18 %), kriisityöntekijöiltä (16 %) ja psykiatrian ammattilaisilta (10 %). Vähiten tukea vanhemmat saivat lapsiperheille tai lapsille ja nuorille kohdennetuista palveluista. Vanhemmista 60 % (n = 55) koki saaneensa ystäviltä ja puolisolta (n = 52) tukea selviytymiseen melko paljon tai erittäin paljon. Myös vertaistuesta sai melko paljon tai erittäin paljon tukea 58 % (n = 52) vanhemmista. Vanhemmista 95 % (n = 85) koki, että tukija arvosti ja piti tärkeänä heitä melko paljon tai erittäin paljon. 89 % (n = 80) vanhemmista, koki myös tukijatahon myötäeläneen ja jakaneen tunteita heidän kanssaan melko paljon tai erittäin paljon. Konkreettisten asioiden hoitamisessa vanhemmat jäivät useimmin ilman lainkaan tukea tai sitä saatiin vähän.

Tieteellinen sessio A, perjantai 25.4.

POTILAAN OSALLISTUMINEN JAETTUUN PÄÄTÖKSENTEKOON PALLIATIIVISESSA HOIDOSSA

KUOSMANEN LOTTA, *sairaanhoitaja ylempi AMK, väitöskirjatutkija, terveystieteet, Tampereen yliopisto*

SOIKKELI-JALONEN ANU, *FM, TtM, väitöskirjatutkija, terveystieteet, Tampereen yliopisto*

HUPLI MAIJA, *THT, yliopistonlehtori, hoitotieteen laitos, Turun yliopisto*

HAAVISTO ELINA, *THT, professori, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, terveystieteiden yksikkö, hoitotiede, Tampereen yliopisto, sivutoiminen ylihoitaja, Pirkanmaan hyvinvointialue*

Tausta: Jaetussa päätöksenteossa potilaan hoitoa koskevat päätökset tehdään yhteistyössä potilaan, omaisten ja terveydenhuollon ammattilaisten tai moniammatillisen tiimin kesken. Jaettu päätöksenteko on osa potilaskeskeistä hoitoa, ja se mahdollistaa potilaan itsemääräämisoikeuden toteutumisen, joka on yksi palliatiivisen hoidon kulmakivistä. Potilaiden näkemyksiä jaettuun päätöksentekoon osallistumisesta on tutkittu lähinnä potilaan ja lääkärin välillä, jolloin tutkimukset ovat keskittyneet lääketieteellisiin päätöksiin. Jaettua päätöksentekoa, jossa mukana on myös sairaanhoitaja, ei ole juurikaan tutkittu. Näin ollen aikaisemmat tutkimukset eivät ole kohdistuneet kokonaisvaltaiseen palliatiiviseen hoitoon.

Tarkoitus: Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata palliatiivista hoitoa saavan potilaan osallistumista jaettuun päätöksentekoon.

Menetelmät: Aineisto kerättiin 15 palliatiivisessa hoidossa olevalta potilaalta puolistrukturoiduilla yksilöhaastatteluilla. Haastattelun teemat määriteltiin aiemmin tehdyn kirjallisuuskatsauksen perusteella. Mukaanottokriteereinä olivat palliatiivista hoitoa saava aikuinen potilas, joka pystyy kommunikoimaan suomen kielellä ja ilmaisemaan näkemyksiään aiheeseen liittyen. Potilaat rekrytoitiin kolmelta erityistason palliatiivisen hoidon osastolta. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Tulokset: Tulokset on käytettävissä konferenssissa.

Tieteellinen sessio B, perjantai 25.4.

Kuolema, media ja nykykulttuuri

Puheenjohtaja: Haimila Roosa, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto

KUOLEMAN MYÖTÄTUNTOINEN KOHTAAMINEN MEDIASSA

SALO ENNI, *FM, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, Turun yliopisto*

Teen uskontotieteeseen Turun yliopistossa väitöskirjaa, jossa tarkastelen lasten ja nuorten suosiossa olevien ajankohtaisten sekä kansainvälisen levikin fiktiivisten elokuvien ja televisiosarjojen kuoleman kuvauksia. Olen erityisen kiinnostunut teemoista, joilla kuolemasta tehdään helpommin lähestyttävää. Ensimmäisessä artikkelissani tarkastelin lähiluvun ja sisällönanalyysin keinoin tilannekomedioiden kuoleman kuvauksia. Tällä hetkellä työn alla on artikkeli Disneyn animaatioelokuvien kuolemaan liittyvästä lumosta, jolla aiheesta tehdään jopa mysteeristä ja taianomaista. Tutkimus on parhaillaan puolivälissä.

Medialle on muodostunut suuri rooli nykyihmisen kuoleman kasvatuksessa. Spektaakkelimaiset ja väkivaltaiset kuvaukset dominoivat mediaa, ja voivat antaa meille vääristyneitä käsityksiä elämän lopusta ja täten lisätä turhaa ahdistusta. Kuitenkin tästä linjasta poikkeavia kuvauksia löytyy, jotka voivat antaa meille uudenlaisia työkaluja, joilla voimme käsitellä kuolemaan liittyvää surua.

Esitelmässäni kerron siitä, miten tarkastelemissani elokuvissa ja televisiosarjoissa voidaan käsitellä kuolemaan liittyviä teemoja tavalla, jonka tarkoituksena ei ole lisätä katsojan ahdistusta. Sen sijaan kuvaukset voivat tarjota tavan kehittää tervettä kuolemasuhdetta. Esimerkiksi tilannekomedioissa merkittävän menetyksen jälkeistä suruprosessia kuvataan usein melko tarkasti ja siihen sisältyy monipuolisesti erilaisia kuoleman rituaaleja. Samalla läheisten tuki ja huumori saa kuvauksissa keskeisen roolin. Tällaiset representaatiot voivat antaa katsojalle mahdollisuuden kohdata kuolemaa myötätuntoisella otteella.

Koska tutkimuksessani tarkastelen ajankohtaisia kuoleman representaatioita, jotka vaikuttavat laajaan globaaliin nuoreen yleisöön, tutkimustuloksia voidaan hyödyntää akateemisen keskustelun lisäksi lasten mediakasvatuksessa, elokuvien ja sarjojen tekijöiden tulevaisuissa projekteissa sekä siinä, miten lapsille ja nuorille puhutaan kuolemasta.

DOKUMENTTIELOKUVA KUOLEMAN ÄÄRELLÄ

HAKOLA OUTI, *FT, dosentti, sosiaali- ja terveysjohtamisen laitos, Itä-Suomen yliopisto*

Esitelmäni tarkastelee saattohoitoa ja eutanasiaa käsitteleviä dokumenttielokuvia. Tätä tieteellistä tutkimusta varten on käyty lävitse yli 100 dokumenttielokuvaa, joista lähilukuun valittiin 45 elokuvaa. Elokuvia tarkastelen esitelmässäni kolmen näkökulman kautta sen mukaan, kenen näkökulmasta kuolemasta puhutaan.

Ensinnäkin institutionaaliset dokumenttielokuvat keskittyvät kuolemaan yhteiskunnallisena kysymyksenä. Näissä dokumenteissa viranomaiset ja asiantuntijat antavat tietoa kuolemaan liittyvistä hoitovaihtoehdoista ja niiden rajoista. Elokuvien pedagoginen ote tuo esiin kuolemanhallinnan kysymyksiä ja ammattilaisten, kuten lääkäreiden, hoitajien ja uskonnollisten johtajien näkemyksiä siitä, miten kuolemaan tulisi suhtautua.

Toinen näkökulma korostaa kuolevien ääntä ja kokemusta. Nämä dokumentit antavat kuoleville mahdollisuuden kertoa tarinansa ja jakaa kokemuksiaan kuoleman läheisyydestä. Tavoitteena on lisätä empatiaa ja ymmärrystä siitä, miltä kuolema tuntuu yksilön näkökulmasta. Elokuvalliset ratkaisut tuovat yksityisen kokemuksen katsojan eteen, ja kuoleman prosessia käsitellään inhimillisenä, jaettuna kokemuksena.

Kolmas näkökulma keskittyy henkilökohtaisiin kertomuksiin, joissa elokuvantekijät tai heidän läheisensä kertovat itse omat tarinansa kuolemasta. Näissä elokuvissa he pohtivat omaa kuolemanpelkoaan, kuolemiseen liittyvää suruaan ja pohtivat kuoleman hyväksymistä. Nämä elokuvat tarjoavat intiimin yhteyden, kun elokuvantekijät avaavat omat kokemuksensa ja pelkonsa katsojalle. Tällaiset elokuvat eivät tarjoa valmiita vastauksia, vaan pyytävät katsojaa pohtimaan kuolemaa, kuoleman pelkoa ja surua yhdessä heidän kanssaan.

Esitelmäni pohjautuu vuonna 2024 julkaisemaani kirjaan *Filming Death: End-of-Life Documentary Cinema* (Edinburgh University Press). Kirjassani käsittelen, miten dokumenttielokuvien avulla on rakennettu erilaisia tapoja käsitellä kuolemista, kuolemanpelkoa ja surua.

Tieteellinen sessio B, perjantai 25.4.

RELATIONAALINEN JA KONTEKSTUAALINEN NÄKÖKULMA ARKKUESINEISIIN NYKY-SUOMESSA

SALONEN ELSA, FM, väitöskirjatutkija, teologinen tiedekunta, uskontotiede, Helsingin yliopisto

Arkkuesineprojekti on vuonna 2023 käynnistynyt väitöskirjatutkimus, joka tarkastelee vainajan mukana haudattavia esineitä, myös vainajien vaatetusta, ja niihin liittyviä kokemuksia nyky-Suomen kontekstissa. Tutkimus asettuu uskontotieteen, kuolemantutkimuksen ja materiaalsen kulttuurintutkimuksen risteykseen sekä asemoituu osaksi tieteenalarajat ylittäviä tarkasteluita, joissa keskiössä on materia ja elävien ja kuolleiden väliset suhteet. Tutkimuksen aineisto koostuu ihmisten lähettämistä vapaamuotoisista kokemukkirjoituksista ja hautausalan ammattilaisten kyselyvastauksista ja haastatteluista. Tarkastelen aineistoa sisällönanalyysin ja lähiluvun menetelmin.

Tällä hetkellä työstätän artikkelimuotoisen väitöskirjani ensimmäistä artikkelia. Väitöskirjan artikkelit tulevat käsittelemään arkkuesineiden valintaan vaikuttavia tekijöitä, mutta myös esineiden roolia välittäjinä, joilla voidaan ilmaista ja ilmentää suhteiden jatkuvuuksia ja muutoksia. Jatkuvuus voidaan hahmottaa myös sukupolvia ylittäväksi ketjuksi, jolloin esinein voidaan kurkottaa kauas menneisyyteen tai tulevaisuuteen.

Esityksessäni voin tarjota ikkunan tutkimukseni alustaviin löydöksiin ja käsitellä tarkemmin erityisesti ensimmäisen artikkelin teemoja arkkuesineiden valintaan liittyvistä tekijöistä. Miten esineestä tulee arkkuesine? Käsitykset sopivista esineistä ovat aika- ja kulttuurisidonnaisia, ja haluan tarkastella, onko aineistoni puitteissa havaittavissa jotakin yhteisesti jaettua sopivan tai hyväksyttävän arkkuesineen kategoriaa. Tarkastelen myös, millaisia neuvotteluja esineistä käydään omaisten kesken ja toisaalta myös suhteessa ammattilaisten ohjeistuksiin. Nostan esiin myös tilannetekijöitä, jotka voivat vaikuttaa päätöksiin arkkuesineitä valittaessa: joskus myös hyvin yllättävät esineet voivat päätyä arkkuun. Tarkasteluissani tulen peilaamaan ja hyödyntämään aiempia tutkimuksia, joissa materian merkityksiä vainajalle ja vainajan läheisille on tarkasteltu. Tutkimukseni tulee myös täydentämään tätä tutkimusaluetta lisäämällä ymmärrystä vainajan mukana haudattavien esineiden merkityksestä.

Tutkimuksestani on löydettävissä tietoa osoitteesta: <https://blogs.helsinki.fi/arkkuesine/>

Keynote-luento, perjantai 25.4.

MITEN JAKSAA AUTTAJANA?

LAUKKANEN MARJUKKA, kouluttajapsykoterapeutti ja työnohjaaja, johtava koulutusasiantuntija, MIELI Suomen Mielenterveys ry

”Odotus, että voisimme lähes päivittäin olla yhteydessä inhimillisiin tragedioihin ja iloon ilman, että vaikuttaisivat meihin, on yhtä epärealistinen kuin odottaa säilyvänsä vedessä kuivana.” Rachel Naomi Remen

Auttamistyössä myötätunto on yksi keskeisistä työvälineistä. Myötätunto on mukana elämistä, jakamista, aitoa kohtaamista, vahvistamista ja tukemista. Auttamistyö on erittäin merkityksellistä ja antoisaa työtä, mutta samalla se voi altistaa auttajan myötätuntouupumukselle, kuormittumiselle ja sijaistraumatisoitumiselle. Surevan kanssa työskentelevät saattavat kokea työssään erilaisia tunnereaktioita, vaatimuksia ja riittämättömyyttä, jotka vaikuttavat jaksamiseen ja hyvinvointiin. Tietoisuus työn vaikutuksista mieleen ja kehoon vähentää jo itsessään kuormituksen riskiä.

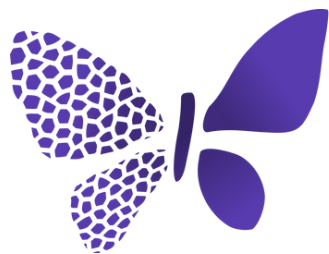
Työssä ja työtilanteiden aikana auttajan olisi hyvä kiinnittää huomiota omaan keholliseen olotilaan, erityisesti vireyteen ja läsnäoloon sekä työn herättämiin tunteisiin. Omista rajoista kiinni pitäminen, erillisyyden säilyttäminen ja empatian säätely ovat myös tärkeitä keinoja suojautua kuormitukselta.

Myös auttajat ovat tuntevia ja kokevia ihmisiä ja heidänkin elämässään ”kaikki vaikuttaa kaikkeen”. Näin ollen omasta, kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista olisi tärkeää huolehtia niin, että hyvinvoinnin peruspilarit olisivat kunnossa. Tämä tarkoittaa tasapainoa työn ja muun elämän välillä, palautumista, terveellisiä elämäntapoja, itselle tärkeiden ja merkityksellisten asioiden ja ihmissuhteiden olemassaoloa sekä itsemyötätuntoa.

Luennolla tarkastellaan, kuinka auttaja voi pitää huolta omasta jaksamisesta, suojautua myötätuntouupumukselta sekä vähentää emotionaalista työtaakkaa. Yksilötason lisäksi pohditaan myös työyhteisön ja organisaation tärkeyttä jaksamisen tukemisessa.

AIEMMAT SURUKONFERENSSITEEMAT

Elämä läheisen kuoleman jälkeen (2024)
Ennakoitavissa oleva kuolema (2023)
Äkillinen kuolema yhteiskunnassamme (2022)
Kenellä on oikeus surra? (2021)
Suru perheessä (2019)
Resilienssi surussa (2018)
Kohtaan surevan (2017)
Surun monenlaiset muodot (2016)
Kuoleman ja surun kohtaaminen työssä (2015)
Surun kulttuuri ja sureva yhteiskunnassa (2014)
Kuolevan ja surevan rinnalla (2013)
Monimuotoinen suru (2012)
Oikeus suruun ja tukeen (2011)
Menetyksestä arkeen – miten oppia elämään surun kanssa (2010)
Kuoleman suru ja sureminen – omaisten tukeminen äkillisen menetyksen jälkeen (2009)

Surukonferenssi

Järjestäjät:

HUOMA

Henkirikoksen uhrien läheiset ry

KÄPY

Lapsikuolemaperheet ry
Vertaistukea suruun

mieli

Suomen Mielenterveys ry

**NUORET
LESKET
RY**

**Surevan
kohtaaminen**

SURUNAUHA^{ry}

**Tampereen yliopisto
Tampere University**

Yhteistyökumppani:

**KIRKKOHALLITUS⁺
KYRKOSTYRELSEN**